

A P R I L

A P R I L

Yayın No: 196

1. Baskı: Ocak, 2020

ISBN: 978-605-81088-6-8

Yayın Yönetmeni
K. Egemen İPEK

Türkçesi
Aysun BABACAN

Editörler
Nazlı Berivan AK
Habibe ÇIKILIOĞLU

Kapak Tasarım
Eralp GÜVEN

İç Tasarım
ademsenel.com

Baskı
Ayrıntı Basımevi
Sertifika No: 13987

Yayın
A.P.R.I.L Yayıncılık
Tarık Zafer Tunaya Sokak
21/3 Gümüşsuyu-Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: (00 90) 212 252 94 38
Faks: (00 90) 212 252 94 39
www.aprilyayincilik.com
bilgi@aprilyayincilik.com

Dünyaya Nasıl Hükmedersin © 2020 A.P.R.I.L Yayıncılık
How to Rule the World © Tibor Fischer

Bu kitabın hakları AnatoliaTelif Hakları Ajansı
aracılığıyla alınmıştır.

Bu kitabın baskısından 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat
Eserleri Yasası Hükümleri gereğince alıntı yapılamaz,
fotokopi yöntemiyle çoğaltılamaz, resim, şekil, şema,
grafik vb yayınevinin izni olmadan kopya edilemez.

DÜNYAYA

NASIL

HÜKMEDERSİN

TIBOR FISCHER

APRIL

TOOTING

EYLÜL

“Beni hatırladın mı?” Kapımın eşiğinde duran adam bana bunu soruyor.

Benim yaşlarımda. Üzerinde kot pantolon ve kahverengi bir tişört var. Belki beş parasız biri, belki de trilyoner. Burası Londra. Trilyonersen istediğin her şeyi yaparsın. Sen haklısındır, geri kalanlar haksız. Ya da kalanlar arasında trilyoner olmayanlar haksızdır. İstersen üzerinde küçük bir delik olan, soluk kahverengi bir tişört de giyersin. Neden? Çünkü istediğini yapabilirsin.

Bir trilyonerin benim kapıma kadar gelme olasılığı çok düşük. Konuşma tarzına bakılırsa, Güney Londralı, Porsche kullanan bir fırsatçı gibi duruyor. Ama eski bir Porsche, öyle klasik bir Porsche değil. Sigortası olmayan, paslı, kırık dökük bir araba. Arka koltuğa ilişmiş iki çocuk. Ayaklarının altında haciz ihbarnameleri. Arabanın deposu yarıya kadar dolu çünkü depoyu dolduracak parası yok. Gasp ve yankesicilik yapan ve bizim paramızla geçinip hiçbir ödeme yapmama gibi zorlukları göğüslerken bir odada beş kişi kalan Litvanyalılar ya da gat çiğneyip kafa bulan Somalililer tarafından nesli kurutulmuş fırsatçı tayfasından biri.

“Hayır,” diye cevap veriyorum.

“Hatırlamadın ha?” Sorarken gülümsüyor ama hafiften bozulmuş gibi bir havası var. Sanki yirmi yıl öncesinden ona borcum varmış ya da çim biçme makinesini almışım da geri vermemişim gibi. Okuldan biri miydi acaba? Tanca’dan mı yoksa? Aldershot

mi? Three Kings mi? Yok, hiç hatırlamıyorum. Bununla uğraşamam. Kimse kim.

“Hayır.”

Son koliyi de kaldırırken, anahtarını teslim etmeden önce evin içine son bir kez daha göz atmak istemişim. Hoşça kal demek istiyordum. Şöyle bir an için kendine acıma duygularına teslim oldum güzelce. Bu gelen her kimse, on dakika sonra gelseydi, beni burada bulamayacaktı.

“İyice bir bak,” diyor ısrarla. “Hatırlamadığına emin misin?”

“Hayır, hatırlamıyorum.” İnsanın hayır lafını anlamaması hep sinirimi bozar. Basit ve kısa oysa. Hayır diyorum çünkü hayır demek istiyorum. Kendimi ağırdan satıyor falan değilim. Zoraki ekliyorum, “Kusura bakma.”

“Demek hiçbir fikrin yok?”

“Hayır.”

“İyi o zaman,” diyor ve beni bir yumrukta yere seriyor.

BANGKOK

EKİM

Bu odada olmak istemiyorum. Sürekli seyahate çıkmak ufkumu daraltıyor. Bangkok'a (veya Beyrut'a ya da Bağdat'a) gittiğimde daha önce kaldığım otellerde kalmak istiyorum. Sebebi düzgün bir havuzu, havaalanına yakın olması, mini barındaki portakal sularının lezzeti veya duşunu nasıl çalıştıracağımı bilmem olabilir. Kahvaltının hangi katta verildiğini, kahveyi nereden bulacağını (garsonu mu yakalayacaksın, garson mu seni yakalayacak?) veya gece lambasını hangi düğmenin kapattığını öğrenmeye çalışmakla zaman kaybetmezsin.

Klimaya hükmedebilmek, oda servisi menüsündeki en lezzetli yemeğin hangisi olduğunu önceden bilmek istiyor insan. Geziyi gereksiz şeyleri düşünmekten kurtarıp mümkün olduğu kadar sorunsuz kılan ayrıntılardır bunlar. Böylece karşına sorunlu bir durum çıktığında, onunla başa çıkabilmek için yeterince envanterin olur. Ama Bangkok'ta her zamanki otelimde kalamayacağım ortaya çıktığında işlerin hiç de sıkıntısız yürümeyeceğini anlamalıydım.

Bu odada da kalmak istemiyorum. Bunu istemeyeli iki saat oldu ama hâlâ beni bekletiyorlar. Standart tavır. Her ne yapılacaksa, iki saat önce de yapılabilirdi ama patronun kim olduğunu göstermek istiyorlar. Sanki anlaşılmıyor. Şu anda polis karakolunda rahatsız bir sandalyede oturan perişan yabancıyım ben.

Taylandlılar neşeli, konuksever insanlar ama bir yere kadar. Soyulabilir, aldatılabilir ve rahatsız bir sandalyeye oturtulabilirsin.

Dört kıtada rüşvet vermiş biriyim, bütün olay üslupta. Üslupta hata yapmayacaksın: Verdiğin rüşvet çok az olmamalı, çok fazla da olmamalı (evet, bu da oluyor); fazla açık olmamalı, fazla kapalı da olmamalı (yani rüşvet verirsin ama anlaşılabilir); aşırı yavaş ya da aşırı hızlı da olmamalı. Bari bir rüşvet kılavuzu olsaymış! Hulahup, sigara, deri ceket (iyisinden) ve elbette nakit para her zaman kapıları açmıştır.

Polis Şefi içeri giriyor. Yüzüne bakınca, katliam emri verebilecek bir adam olduğunu düşünüyorsunuz. Suratından çekiçle yavru köpek döven bir adam olduğu okunuyor.

“Bana Mike de,” diyor. Adı Mike değil. Kapısında yazan adını görebiliyorum. Kırkayak gibi uzayıp giden bir isim. Benim gibi cahil bir *farang*’ın* adını telaffuz edemeyeceğine karar veriyor. Makul değil diyemem. Nazik bir hareket. Ya da aşağılayıcı. Siz seçin.

“Arkadaşın, kafayı yemiş.” Bak sen, bizim Katliamcı Mike İngilizce argo ifadeler kullanarak havasını atıyor.

“Pek de arkadaşım sayılmaz.”

“Hepimizin kafayı yemiş bir arkadaşı vardır. Karmanın bir parçası.” Mike, önünde oturan bu beyaz geri zekâlıya karmanın ne demek olduğunu açıklaması gerekir mi diye düşünerek bakıyor.

“Evrak işlerini sever misin?” diye sürdürüyor lafını. Doğru cevabın hayır olduğu varsayımıyla hayır diyorum. “Evrak işlerini sevmem ama Britanya Sefaretinin yaz partilerini severim. Bay Stern’ü hemen ülke dışına çıkarabilir misiniz?”

Bay Stern. Ona en son ne zaman Bay Stern demişlerdi acaba? Wilhelm Stern, Vahşi Vegan Villy. Bizim kısaca Vizz dediğimiz televizyon camiasında daha ziyade “çatlak”, “bir numaralı çatlak” ve en yaygın olarak da “Semtex”** diye anılır. Bir de elbette dünyanın en çok kovulan, en çok tutuklanan, en çok sınır dışı edilen

* Tayland dilinde Avrupa kökenli. (ç.n.)

** Güçlü bir plastik patlayıcı. Vietnam Savaşı sırasında tonlarca Semtex, Kuzey Vietnam ordusuna satılmıştır. (ç.n.)

ve en çok gözü morartılan kameramanı mı demeli? “Semtex’i bir an önce Tayland dışına çıkarabilir miyim?”

“Evet.”

Bir yanım, acaba işlerimizi bitirmek için birkaç gün müsaade mi istesem diyor. İşleri toparlamak için. Bir yapımcı, direktör ve baş angaryacı olarak imkânsız istemek görevi bize düşer. İmkânsız dediğin her gün karşına çıkmaz ama senin görevin onu istemektir. Tekrar tekrar istemek. Zırt pırt istemek. Artık ne istediğini bile doğru dürüst hatırlamaz hâlde gelene dek. Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

Hava çok sıcak, bunu soramayacak kadar yorgunum çünkü karşımda gerçek bir imkânsızlık var. Yukarıdaki bana bu imkânı sağlamayacak. Bu fiyaskoyu önceden planlasaydım bile bu kadar başarılı olamazdım. Hiçbir insan bu kadar çapraşık bir işin üstesinden gelemez.

Mücadeleyi, oyunun bu elini, kafa atmaya hazır bir hâlde “ne-bayyorsun-lan?” deme fırsatlarımı kaybetmekte olmadığını, çoktan *kaybettiğimi* dehşet içinde fark ediyorum. Beni gömüp üstüme toprak atsalar yeridir. Para pul, şöhret, zevk, bunların hepsi gençlikte istenen şeyler; sona geldiğinde tek istediğin şey huzur. Otanés’in yaptığı yapmamak istiyor insan.

“Havaalanına giderken bir sorun çıkarsa, ikiniz de hap-si boy-larsınız.” Katliamcı Mike’ın “hapsi” kelimesini, şarkı söylercesine telaffuz etme tarzı insanı olağanüstü bir dehşete düşürüyor. Sakin, savunmasız, ürkütücü. Tanıdığım gerçekten korkunç insanların hepsinde var bu özellikler. Düzeltiyorum: En korkunç olanlar (dehşet ağacının en tepesinde yer alanlar) sakın değildirler; neşeli, hatta komedyen kıvamında şen şakrattırlar. Tanıştığım o en dehşetengiz ve beni düşüp bayılacak kadar korkutan Çeçen, köyün delisi gibi görünüyor ve durmaksızın kıkır kıkır gülüyordu. Çünkü komik. Çünkü öyle.

Korkunç bir haydut gibi görünmek için kendini kasıp dik dik bakan tüm o façalı tipler var ya, onları geçin. Fotoğraflarda meydan

okurcasına bakan Kray kardeşler gibilerin hepsi hapse girince küçük kızlar misali salya sümük ağlar.

“Sağ ol, Mike.” Sahte nezaketten benim payıma düşen de bu. Katliamcı Mike, az ileride köşeyi dönünce kuzeninin mükemmel bir deniz ürünleri lokantası olduğunu söylüyor. Benim kuzenimin de deniz ürünleri işinde muhteşem olduğunu söylesem mi diyorum, ama bu kadar bağ kurmak yeter diye vazgeçiyorum.

Bir de şunu ekliyor: “Bir ay içinde Londra’ya geleceğim. Pahalı lokantaları severim.”

Ona kartımı veriyorum. Yıllar içinde anladım ki, birine kartımı verince o kişiden bir daha asla haber almayacak olmayı garanti altına alıyorum. Hele de o kişi haber almayı istediğim bir kişiye. Fakat Mike isterse onu bir lokantaya götürürüm çünkü bu adamı kızdıracak hiçbir şey yapmamam gerek. Makul bir anlaşma yaptık sayılır.

El sıkışıyoruz. Mike’ın elleri iri. Ellerini kullanarak iş yapmış bir adamın elleri. Örneğin, sığ mezarlar kazmak. Benim elim ise üzerine araba kapısı kapanmış ezik bir karahindiba çiçeği.

Öte yandan meselenin sadece Semtex ile ilgili olmadığını düşünmekten de kendimi alamıyorum. Bu öd ile ilgili bir şey. Diğer adıyla ginko. Diğer adıyla gaharu. Ya da isterseniz öd ağacı deyin.

Normalde böyle bir iş için yanıma Semtex’i almazdım. Çatlak herif. Herbie olsa böyle durumları şöyle tarif ederdi: akılsızlık, tedbirsizlik ötesi.

Bugünlerde biz yönetmenlerin neredeyse hepsi film çeken tek tabanca tipler hâline geldik ama fazladan ateş gücüm olsa şahane olur. Hele de düşman topraklarındaysam. Beklenmedik bir olay çıktığında o an için üstesinden gelebilecek bir kameramanım olmasını isterim. Ama gerçekten iyi çeken, sıkı bir kameraman. Başıma gelen bir olaydan beri hep bunu düşünürüm. Bir akşam, kıdemli bir devlet bakanını, Richmond’da park edilmiş bir arabanın içinde tanımış ve popüler bir eğlence programı yapımcısıyla iş tutarken yakaladım. Tabii bu olay yıllar önceydi, kimsede kameralı cep telefonları yoktu daha. Yanımda usta bir kameraman vardı ama adam

kamerayı açana kadar olay bitti. Semtex gibi biri lazım. Gözü kapalı bile olsa, ha deyince o kareleri yakalayabilecek alabilecek biri.

Semtex bir keresinde bunu yapmıştı. Fransız Yabancı Lejyonu'nu (Fransız Silahlı Kuvvetleri'nde savaşıma yeteneği olan tek birliktir çünkü hepsi Alman) filme alıyorduk. Semtex, "Bu bana hakaret," diye küplere bindi. "Niye geldim ben buraya? Bana neden bunu yapıyorsun? Bu mankafaların geçit töreni için mi buradayım ben? Sana kameraman değil, tripod lazım. Benimle dalga geçiyorsun, değil mi? Ben bunu gözü kapalı yaparım." Öyle de yaptı, cidden gözlerini kapatıp çekti filmi. En iyi eseri değildi ama çoğundan iyiydi.

Kalan son şansım beni, Johxn'la öd işine soktu. Şans dediğin sınırlı bir şeydir, tersini düşünen budaladır. Kimse şansın tümünü kendinde toplayamaz. Hiç kimse. Belki bazıları, diğerlerinden daha çoğuna sahiptir. Bunu belirlemek zor. Ama kimse sonsuz şansa sahip değildir. Asıl mesele, geriye ne kadar şansın kaldığını bilmen.

Zamanla isim yapmaya başlıyorsun. Ben, bir şekilde ayaklanmalara, yabancı ülkelerdeki tehlikeli bok çukurlarına falan gönderilen adam olarak tanınıyorum. Organize olmayan ülkelerdeki organize suçlar. Elllerinde makineli tüfekleri fırl fırl döndüren çocukların olduğu şehirler. Devrimler. Benim işim bunlarla.

Kameraman asistanı olarak yabancı bir ülkedeki ilk işimi anlatayım size: Yıl 1991. Litvanya, Sovyetler Birliği'nden ayrıldığında, Ocak Olayları denen günlerde Vilnius'taydım. Bana filmleri çeker çekmez hemen ortalıktan toz olmam söylenmişti, aksi hâlde silahlı birileri onları ele geçirebilirdi. Bense Yazarlar Sendikasının barında sürekli içip duruyordum.

Tarihten nefret ederim. Tarih olana kadarki kısmını severim. Ama yapılmadan önce de tarih olmuyor galiba. Tarihten nefret ederim ama nefes kesici bir kumral, muhtemelen hayatta konuştuğum ikinci en güzel kadın beni evine, Baltık tarihi hakkında sohbet etmeye çağırınca giderim. Çünkü bunun anlamını hepimiz biliriz.

Belki de gerçekten sınır ihlallerini ve antlaşmaları konuşmak istiyordu, olur ya; daha garip şeyler de gördüğüm oldu. Ama idrar kesem Litvanya birasından patlamak üzereydi. Bu yüzden önce

işemem gerekiyordu. Tuvalete gitmek için karanlık merdivenlerden inerken tepetaklak yuvarlanıp kolumu kırdım. Ben acıdan kıvrılırken biri gelip şöyle dedi: “Şansın varmış. O merdivenler, Sovyetlerden daha çok adam öldürdü.” Ertesi gün ben uçağa binip eve dönerken asistanlığını yaptığım kameraman vurulup öldürüldü.

Sonuç olarak buna ne demeli? Şans mı? Şanssızlık mı? Olayı Joe amcama anlattığımda sadece güldü. Ne zaman başımı belaya soksam o yine de gülerdi. Çünkü hep şunu savunurdu: Hâlâ hayat-taysan şikâyet edecek bir şeyin yok demektir. Mantıklı.

Merdivenden inerken kolumu kırdığımı herkese anlattım. Ama sonradan anladım ki meğer kimse bana inanmıyormuş. “Duyduk,” dedi herkes bana.

Hayatta her şeyin vergisini ödersiniz. Faturada yazmasa da vergisi vardır. Ödersin. Hiç sektirmez. Afganistan’a gittim. Hayatta kalmam bir mucizeydi (herhangi birinin hayatta kalması da öyle). Yaralandım. Hem de kötü yaralandım. Ama kurşun yarası değil, şarapnel de değil. Geri zekâlı bir Amerikalı muhabir, apış aramdaki aile mücevherlerimin üzerine kaynar kahve döktü. Bacağıma küçük kalibreli bir kurşun yemeği tercih ederdim. Hiç olmazsa sonradan bunu anlatıp böbürlenir, sarhoş olduğumda yaramı açıp gösterirdim.

ℵ

Johxn, “Birinin öd işini yapması lazım,” demişti bana. “Edison’dan istedim ama tutuklandı, Jack de meşgul. Milly pasaportunu kaybetti. Bugünlerde adam bulmak ne zor. O cin gibi tipler nereye gitti? Aklına iyi birileri geliyor mu? Şöyle taşaklı biri?”

Yıllar önce olsa Johxn’un yorumlarından alınırđım ama zamanla alışıyor insan. Duyarsızlaşıyorsunuz. Bana telefon açıp birini tavsiye etmemi isteyeceğine işi bana vermemesine içerlenmiyorum.

Yıllar önce, ben yapabilirim dediğimde böyle gülseydi ağırıma giderdi ama kahkahaya karşı kahkahayla mücadele edilir. Dördüncü kez işi ben yaparım dediğimde nihayet “Olabilir,” dedi. Bunun nedeni kendimi kurnazca pazarlamış olmam falan değildi. Nedeni satın 12.30 olmasıydı. Johxn’un öğle yemeği yemesi gerekiyordu.

“Ha, bir de ne yaparsan yap ama Semtex’i kullanma,” diye ekledi Johxn. “Avukatlar bu konuda ısrarlı.”

“Aklımdan bile geçmedi.”

Öd, benim pek karşılaşmadığım bir şeydi. Fakat öd, diğer adıyla ginko, diğer adıyla öd ağacı ile ilgili belgesel çekmek için komisyon aldım. Bu madde Asya ve Ortadoğu’da altından ya da taze kokainden daha değerli, kokulu bir ağaç parçası. Tütsü, dumanlı uyuşturucu ve ilaç olarak kullanılıyor. Ağaç kabuğu aslında. Aquilaria ağaçları da denen öd ağaçlarının öd üretmesi için enfekte olması gerekiyor. Bu madde çok zor elde edildiği ve ultra-pahalı olduğu için de tüccarlar onun adına yalan söylüyor, çalışıyor, aldatıyor ve hatta cinayet işliyorlar.

Semtex ile ben az önce Bangkok’un bok götüren kenar mahallelerinden birinde, Tayland’ın önde gelenlerinden ve ordudan bir sürü insanı tüm açıklığıyla ihbar eden bir muhbirle röportaj yaptık. Bu iş aylarımızı almıştı, araştırma seyahatleri yapmış ve bir sürü para harcamıştık. Yüzünü göstermeyen, perde arkasına gizlenen, sesini değiştiren tiplerle röportaj yapmayı sevmem; çünkü o kadar örtünün arkasında isteyen istediğini söyler. İstersen komşunun ya da annenin Usame bin Ladin olduğunu bile iddia edebilirsin.

Bu gibi durumlarda hemen kuşkuya kapılıyorum çünkü Vizz’de, yani televizyon belgeselciliği işinde yalan dolan işlerin nasıl işlediğini bilirim. Biliyorum çünkü onlarla çalıştım. Ama bizim muhbire inandım çünkü korkudan ödü patlıyordu ve kendini riske attığının farkındaydı. Peki o zaman ne diye ispiyonluyordu? Yüzü görünmese, hatta ölüm riski olsa bile neredeyse tüm insanların ekranlarda görünebilmek için her şeyi yapabilecek olması beni hep büyülemiştir. Korkunç bir fark edilme ihtiyacı var.

Bizim bakla dökücümüz neredeyse son röportajımızdı; öğleden sonra bir tane daha vardı, o kadar. O yüzden öğle yemeği arası verdik. Normalde Semtex’e hakaret ederseniz ya da üzerine bira boca etmek gibi bildik kıskırtıcı bir şey yaparsanız, muhtemelen sadece biraz kırılmış gibi yapar ve asil bir hoşgörü pozu takınır. Fakat . . .

Katliamcı Mike ile vedalaşıp kuzeninin köşedeki deniz ürünleri lokantasına giderek kendime bir ziyafet çekiyorum. Belki de Bangkok'a son gelişim olabilir diye düşündüğümden olacak, beklediğimden de çok keyif alıyorum. Artık iş yapamam ve kendi paramı oraya buraya gitmek için harcamak istediğimden de hiç mi hiç emin değildim. Zaten hiç param yok, ayrıca olsa bile yol yapmak için harcamam. Yani bu son akşam yemeği misali bir şölen benim için.

Yirmilerimdeyken, zamanımın çoğu yollarda geçerdi. Çantam sırtımda gezer, çok da zevk alırdım. İngiltere'yi boydan boya geçtim. Tüm Avrupa'yı dolaştım. Çin, Japonya, Birleşik Devletler, gezmedik yer bırakmadım. Şimdi ise istediğim şey seyahat etmek değil, güneşli bir yerde büyük bir ev. En büyük eserim olacak *Magnum*'u yayına hazırlarken gitmem gereken bir yer olursa yürüyerek gidip geleceğim bir ev. Dostlar ziyarete gelebilir.

Tombul ahtapotları (elbette bana Jim'i hatırlatıyorlar) yeme işini bitirip karakola döndüğümde, tıklandığı hücreden çıkarılan Semtex karşında beliriyor. Neredeyse bir gram bile vicdan azabı duymayışı acıtıcı. Serbest bırakılırken bana pis pis bakıyor (yüzde 80 somurtkan, yüzde 10 öfkeli, yüzde 8 şaşkın, yüzde 2 pişman bir suratla), sanki başımızı derde sokan benim.

Eşyalarımızı (kapturdıklarımızın dışında otelde kalan kısmını) toplayıp havaalanına giderken aramızda ölüm sessizliği var. Semtex'in tek söylediği, "Bunlar faturama yansıtılacak," oluyor. Bense bir şeylere aldırma noktasını çoktan geçmişim. Yorgunluktan ölmek, umursamamak ve Zen arasındaki farkı ayırt edebilir misiniz? Yoksa Zen, sadece apatinin zirvesi mi? Ya muhteşem bir halkla ilişkiler etkinliği ile apati arasındaki farkı?

Ciddi söylüyorum, Semtex'i gerçekten kıskırtırsanız, onunla başınızın derde girme ihtimali daha da düşer. Fakat "İyi akşamlar," veya "Yardımcı olabilir miyim?" gibi tahrik edici şeyler söyleyen bir sürü garson ve taksi şoförünü Semtex'in elinden zor kurtardığım zamanlar olmuştur. Edison'ın, Semtex'e iki haftalık ücret borcu vardı (bildiğim kadarıyla hâlâ var); hepimiz Semtex adamın suratını dümdüz edecek diye bekledik ama hiçbir şey olmadı.